

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ – БЛАГОЕВГРАД
ПРАВНО–ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ИСТОРИЯ“**

ГАЛИНА ГЕОРГИЕВА ГЪЛЪБОВА

**ПЪТИЩА, ВОЙНИ, ДИПЛОМАЦИЯ И ТЪРГОВИЯ ПО ДОЛИНАТА НА РЕКА
МАРИЦА ПРЕЗ XIII И XIV ВЕК**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

**За присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, професионално
направление 2.2. История и археология. Научна специалност „Средновековна
българска история“**

Научен ръководител: Доц. д-р Снежанка Ракова-Маринкьова

Благоевград 2024 г.

Дисертационният труд е обсъден и допуснат до защита на разширено заседание на катедра „История“ към Правно-историческия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, проведено на 28.02.2024 г.

Дисертационният труд „Пътища, войни, дипломация и търговия по долината на река Марица през XIII и XIV век“ съдържа въведение, три глави и заключение, както и илюстративен материал (7 диаграми, 11 карти и 4 таблици). Към текста е приложена и библиография на използваните извори и изследвания. В отделно приложение са включени 41 снимки от личния архив на докторанта и 7, които са взети от други източници. Общо 251 страници.

Съдържание

- I. Обща характеристика на дисертационния труд
 Актуалност на темата
 Цели и задачи
- II. Хронологична рамка и методология на изследването
- III. Извори
- IV. Структура на изследването
 Глава I. Пътища по долината на река Марица.
 Глава II. Войни и дипломация по долината на река Марица през XIII и XIV век.
 Глава III. Търговия по долината на река Марица през XIII и XIV век
 Приложение.
- V. Изводи и приноси на дисертационния труд
- VI. Списък на публикациите по темата на дисертацията

I. Обща характеристика на дисертационния труд

Настоящата изследване „Пътища, войни, дипломация и търговия по долината на река Марица през XIII и XIV век“ разглежда региона южно от Стара планина, който включва долината на река Марица, започвайки от прохода Траянови врата до вливането на реката в Егейско море. Тези географски рамки очертават район, в който още от Античността има активно движение на хора, включително и по самата река Хеброс, която е плавателна до средното ѝ течение. Във времето на Римската империя, и най-вече при управлението на Диоклециан, регионът е включен в диоцез Тракия с три малки провинции: Тракия, Родопи и Хемимонт. Тогава процъфтява и градският живот по поречието на голямата река. В този период са прокарани и големите пътища, пресичащи Маришката долина. В ранна Византия значението на региона се запазва в исторически континуитет на селищата и комуникациите. През периода на Късното средновековие долината на река Марица е в центъра на събития и процеси в политически, икономически и търговски аспект, като често тези събития и процеси променят баланса на силите в Европейският югоизток. Настоящият труд няма претенцията за изчерпателност, тъй като всеки аспект, формулирал заглавието, може да бъде обект на отделно проучване, но в духа на актуалните тенденции в медиевистиката той се явява опит за комплексно интердисциплинарно изследване на един от най-възловите региони в Европейския югоизток – долината на река Марица, през съдбоносната епоха на XIII-то и XIV-то столетие.

Актуалност на темата

Изучаването на Тракия в периода на Късното средновековие представлява предизвикателство пред учените. Макар че и досега средновековна Тракия е била обект на изследвания в посока на политическата и икономическата история, както и на историческата география, един нов прочит на изворите, фокусиран върху мястото и ролята на най-голямата река в региона – Марица, би дал възможности за ново осмисляне и представяне на една различна историческа картина.

Освен това самата медиевистична наука се разклонява в различни специализирани дисциплини – не само традиционните политическа и икономическа история, история на културата, историческа география, но и в сравнително нови, като например културна антропология, екологична история, история на комуникациите, история на климата. В този смисъл предизвикателството е да се потърсят нови и оригинални подходи към едно ново проучване – не само чисто историческо, но в което да могат да се приложат нови инструменти като географските информационни системи (ГИС) и цифровите пространствени модели. В дисертацията е направен опит за такова проучване, като са използвани част от възможностите на инструмента ГИС.

Цели и задачи

Целта на настоящото изследване е да проследи движението и комуникациите в региона на поречието на река Марица през XIII и XIV в. Под тази формулировка се причисляват разнообразни активности на средновековните хора, включващи военни кампании, дипломатически срещи и мисии, движения на кервани на търговци, пренасяне на мощи на светци. Времевият интервал, подбран за темпорална рамка на изследването, се характеризира с динамични политически и икономически промени за обществата, които населяват региона на поречието на река Марица. Наред с унищожаване на държавни формирования и създаването на нови такива, укрепване и налагане на отделни държави в региона, настъпват икономически и търговски метаморфози, в които се преплитат интересите на България, Византия, Венеция, Латинската империя, Епирското деспотство, Никея, османците и дори Дубровник. В центъра на тези политически и икономически интереси през XIII и XIV век се оказва Маришката долина. За да бъде постигната посочената по-горе цел, е необходимо да се очертаят конкретни **задачи**.

Първата задача е да се разгледат най-важните пътища, пресичащи долината на река Марица (главни и второстепенни), като се направи опит да се установи тяхното трасе.

Следващата задача е да се проследят промените на политическите граници и военните действия между страните, чийто обект на интереси е долината на река Марица.

На трето място ще се разгледа икономическата и търговската активност по долината река Марица въз основа на информацията, почерпани от официални документи, каквито са търговските привилегии за чуждите търговци, нумизматичен материал и др.

II. Хронологична рамка и методология

Хронологичната рамка на изследването обхваща XIII и XIV век. Изборът на темата, поставената цел и произтичащите от нея задачи на изследването, предразполагат към интердисциплинарен подход и използването на различни методи. Което пък позволява и дори налага излизането извън зададената темпорална рамка. Интердисциплинарният подход предлага гъвкавост и разнообразни възможности за интерпретацията на исторически процеси и събития, които до не много отдавна са разглеждани само в конкретната научна област.

Хронологическият метод проследява верижността на процесите и събитията. Ще го открием във всички глави на дисертацията.

Търсенето на общото и различното в процесите и събитията, които се случват във времеви интервал XIII и XIV век по долината на река Марица налага използването на **съпоставителния/сравнителен анализ** на наративните източници, приложен във всички глави на дисертацията.

Ретроспективният метод проследява предхождащи събития и процеси, за да идентифицира причините за настъпилите промени след това. Този метод е приложен най-вече в първа глава от дисертацията.

Описателният метод е използван за определяне на характеристиките на процесите и събитията. Приложен е във всички глави на дисертацията. Описателният метод се допълва и от **идеографски разказ**, състоящ се в най-точното описание на събитие или процес, какъвто разказ откриваме във втора глава при описанието на някои битки, случили се по долината на река Марица през първата третина на XIII век.

Изводната статистика, част от статистическия метод, намира приложение в първа и трета глава на дисертацията под формата на диаграми и таблици, които да онагледят и допълнят резултатите от проучванията на дисертанта.

Актуалността на темата и прилагането на интердисциплинарния подход предоставя чудесната възможност да се приложи методът на **пряко наблюдение** на конкретни места и обекти по река Марица. Дисертантът осъществи пътуване по долината на реката, като достигна до гр. Одрин и с. Орменио, и документира със снимков материал посетените места. Той е включен в самия текст на дисертацията и в отделно Приложение.

Представянето на картите в настоящата дисертация е направено чрез част от възможностите на инструмента ГИС с помощта на специалист, като картите в първа глава, картата в края на втора глава и нумизматичната карта в последната глава са създадени за дисертацията по проект на дисертанта. Навлизането на ГИС в историческите изследвания напълно отговоря на съвременния дигитален свят.

За настоящото изследване е важно да бъдат отбелязани и някои важни проекти, както по-отдавнашни, така и съвсем нови, всички те свързани с историческата география.

Tabula Imperi Byzantini (ТІВ) е проект на института по Византология към Австрийската академия на науките. За настоящата дисертация е най-важен **том 6**. *Tabula Imperii Byzantini. Thrakien (Trakē, Rodopē und Naimimontos)*, под редакцията на П. Сустал. Тракия е представена в границите на целия водосборен басейн на река Марица, които най-общо включват региона на юг от Стара планина до устието на реката в Егейско море. Събрана е наличната информация за орография, хидрография и климат; историческо и административно развитие на провинциите през Средновековието; църковна история; транспортни връзки, пътища; икономика, металообработване, земеделие, занаяти и др. В отделни лемни са изброени по азбучен ред съответните селища.

Пилотният проект на СУ „Св. Климент Охридски“ – „Историко-географска информационна система на Тракия“ (**HGIS – Thrace**) е новост в научните среди. Това е мултидисциплинарен проект, който обединява историческа география, история, археология, епиграфика, нумизматика, демография, ГИС и информационни технологии. Екипът на проекта го определя като първа стъпка към създаването на историко-географска информационна система на Югоизточна Европа (ИГИС-ЮИЕ; HGIS-SEE). HGIS – Thrace визуализира историческите промени, свързани с развитието на Югоизточна Европа от Тракийската древност до Първата световна война. Проектът не е завършен все още, като до момента, за съжаление, липсват материалите за Средновековието, но пък са налични данните и картите и данните, отнасящи се до периода на Османската империя.

III. Извори

За да изпълни поставена цел и произтичащите от нея задачи, авторът се опира на голямо количество писмени извори от различен произход и от най-разнообразни видове и жанрове, както и на проучвания на историци, археолози, нумизмати и други специалисти, като облягайки се на тях да направи своите собствени изводи.

Наличните наративни източници и прилагането на гъвкав подход в изследването разширяват възможностите за по-точно представяне на събитията и процесите, които се случват през XIII и XIV век по долината на река Марица.

Основни извори за дисертацията са **писмените сведения**. Разполагаме с **антични извори**. Имаме голямо разнообразие от **средновековни извори**, които могат да се категоризират по произход като византийски, латински, венециански, дубровнишки, османски, арабски, славянски и по-специално български такива.

По жанр най-голям брой от писмените сведения са **истории и хроники** на средновековни автори. Разполагаме и с **пътеписи** на пътешественици, които макар и датиращи от XV и XVI век, са ценен извор и ни дават сведения за селищната и пътната мрежа в региона. **Сметководните книги и търговските наръчници** са безценен извор за икономическото развитие. Запазени са и дипломатически документи, **приписки, търговски и политически договори**. **Житията** на светци и **похвалните слова** за тях са важни извори за движението на мощите, а в някои случаи отразяват и военните сражения. **Типиците** на манастири ни дават сведения за храната и производството в района. Разполагаме и с достатъчна наличност от **археологически източници**, които в настоящата дисертация се явяват второстепенни и са ползвани сравнително рядко. Трябва да споменем и един от малкото на брой **епиграфски извори**, какъвто е надписът в църквата „Св. Четиредесет мъченици“, във Велико Търново създаден, за да увековечи българската победа при Клокотница от 1230 г. Разполагаме и с **нумизматични източници**, които служат за локализиране на търговия и обмен на стоки.

IV. Структура на изследването

С оглед постигането на поставената цел и свързаните с нея изследователски задачи, дисертационният труд се състои от три глави. В **първа** глава на изследването „*Пътища по долината на река Марица*“ са проследени първо главните трасета, които пресичат долината на реката. Това са Via Diagonalis и Via Egnatia. Разгледани са данните от римско време, като чрез съпоставителен анализ на изворите са установени населените места по долината на реката, които лежат на Via Diagonalis от прохода Траянови врата на юг до отклонението на пътя в долното течение на Марица. Направено е последователно изброяване на пътните станции и селищата, като са посочени и разстоянията между тях. След това е разгледано трасето на пътя през XIII и XIV век. Търсени са приликите и разликите, настъпили в резултат на историческите промени, като е направен опит да се установи кои населени места по долината река Марица остават на пътя на главното трасе, и кои от тях изчезват. Идентичен подход е приложен и при разглеждането на другия главен път Via Egnatia, който прави връзка с реката в долното ѝ течение. После са разгледани второстепенните пътища през римско време и през Късното средновековие. Отделено е място на водните и сухоземните комуникации в частта от Адрианопол до Енос. Проследени са и презродопските трасета, които преминават през населени места, разположени по поречието на река Марица. Към параграфите са приложени диаграми и карти, които визуализират процесите и допълват направените изводи. В римско време пътните станции по долината на река Марица, част от Via Diagonalis, са 25, включващи и четирите станции от Чирпанското разклонение. През XIII век станциите са 18, а през XIV век, след установяването на османците на Балканите и в региона, те намаляват още и са 12. Някои селища изчезват напълно или на тяхно място се изграждат нови в синхрон с настъпващите исторически промени, в резултат на смяна на епохите и на господарите на региона. Такъв пример може да се даде с Констанция, която не е налична в римско време, а се появява в изворите, свидетелстващи за преминаването на рицарите от Кръстоносните походи през региона, и изчезва като пътна станция през XIV век. Най-устойчиви са най-големите градове, разположени по поречието на река Марица – Филипопол, Адрианопол и Димотика. Трите пристанища на река Марица – Траянопол, Фере и Енос са част от Via Egnatia, според римските пътеводители, а двата главни пътя се съединяват в долното

течение на реката. Това утвърждава значимостта на региона в комуникационно-транспортен и търговски аспект. Долното течение на река Марица е с добре развита пътна мрежа, като особено интересни са комуникациите между Адрианопол и Енос. В резултат на динамиката на времето и на непръкъснатото движение на маси от хора трасетата претърпяват промени в структурно отношение. Въпреки тези темпорални метаморфози и различните хипотези дали *Via Diagonalis* преминава от единия на другия бряг, главният път по долината на река Марица е интензивно използван и от XV век нататък. Долината на река на Марица е част от развита пътна комуникационна зона, в която се съединяват множество пътища, които свързват разположените по нея селища с останалите градове в Тракия. През Средновековието системата от комуникационни мрежи по долината на река Марица продължава да бъде добре функционираща. Големите пътни артерии и второстепенните такива, особено тези в долното течение на реката, развиват региона икономически и търговски. В средата на XIV век, когато на Балканите и в Маришкия регион се установяват османците, пътната система е усвоена добре от тях. Нея те използват за разгръщане на завоевателните си походи към вътрешността на Балканите, а също така и за осъществяване на търговията.

Във **втора** глава на изследването *„Войни и дипломация по долината на река Марица през XIII и XIV век“* са проследени политическите промени в региона през късното Средновековие, които настъпват в резултат на военни походи, войни и битки, в центъра на които винаги се оказва Маришката долина. Наред с това, на различни места по долината реката се осъществяват дипломатически срещи между владетели и се сключват договори и споразумения, пренасяни са мощи на светци. Брачната церемония между Михаил Асен, син на българския цар Иван Александър и византийската принцеса Мария Палеологина през 1339 г. в местността Комниновите ливади, на река Тунджа, до Адрианопол допълва дипломатическите актове, случили се в региона. През XIII и XIV век регионът на долината на река Марица е военна зона. В началото на XIII век главните центрове по течението на Марица са латински и венециански. Формира се устойчиво венецианско присъствие в Адрианопол, който се превръща в търговско венецианско средище. Сражението при Адрианопол от 1205 г., блестящата победа на българите и пленяването на първия латински император Балдуин разклаща новата държава още в самото начало на съществуването ѝ. Дори рицарският реванш при Филипопол от 1208 г. не успява „да успокои“ процесите и

събития в Маришкия регион. След битката при Клокотница от 1230 г. голяма част от долината на река Марица преминава в пределите на силната българска държава и нейния владетел Иван Асен II. От средата на 40-те години на XIII до края на века регионът е обект на интересите на Ласкаридите от Никея, а след 1261 г. и на Палеолозите, като намесата на българските владетели е в съперничество с тази на императорите. През 70-те години на XIII век татарите осъществяват движения в региона, стигайки до Енос като съюзници на българския владетел Константин Тих Асен. В началото на XIV век долината „приема“ и каталаните, чийто водач е убит в Адрианопол. Битката за Филипопол през 1323 г. привлича и алански наемници. Четвъртото десетилетие на XIV век е съдбоносно за региона. Тогава в Енос акостират над 300 айдынски кораба на Умур паша в подкрепа на Йоан Кантакузин. Резултатите от битката при Питион от 1352 г. са ясен знак, че вече нищо няма да бъде същото. През 1354 г. е завладяна крепостта Цимпе на п-в Галиполи и османците я използват като база, за да разгърнат офанзивата си в Тракия. Най-важното сражение през XIV век – това при Черномен от 1371 г., състояло се на бреговете Марица, бележи началото на нов модел на съществуване на обществата.

През неспокойния исторически период XIII и XIV век поречието на Марица претърпява драстични трансформации. Регионът „преживява“ шест големи сражения, които се допълват от множество походи на византийски императори, български владетели, латини, татари, каталани и накрая османци. Многократно са атакувани главните градове по долината на реката. Тези политически промени се отразяват на икономиката и търговията в региона през XIII и XIV век.

Трета глава на дисертацията е посветена на търговията по долината на река Марица през XIII и XIV век. На помощ за анализа идват официалните междудържавни документи от епохата: хрисовули и договори, сключвани между Византия и чуждите търговци, и съответно между Българското царство и дубровничаните, венецианците и генуезците. Наред с това авторът се обръща и към други разнообразни по вид източници, главно археологически и нумизматични. В началото е представена общата икономическа картина в региона. Проследена е активността на външните за региона търговски партньори Венеция, Дубровник и Генуа.

Дубровник търгува в Адрианопол. В средата на XIII век чрез развитието на търговските връзки с Второто българско царство Дубровник придобива повече

възможности да търгува в част от долината на река Марица като например Димотика. В рамките на Латинската империя, когато Дубровник е под пряката зависимост на Венеция, също активно търгува в Тракия, често в интерес на Венеция, но и самостоятелно. След установяването на османците на Балканите и завладяването на Маришката долина, навярно се предоставят нови и различни възможности за дубровничаните.

Установено е венецианското търговско влияние по долината реката през XIII век с помощта на информация от официалните документи, какъвто например е хрисовулът на Алексей III Ангел от 1198 г., даден в полза на Венеция, който ѝ предоставя право на безмитна търговия в голяма част от региона. Венецианските интереси за запазени и след подялбата на византийските земи след завладяването на Константинопол през април 1204 г., които са отразени в два документа на *Partitio terrarum imperii Romaniae* в резултат на което се „ражда“ Венецианска Романия. След възстановяването на Византия през 1261 г. с помощта на конкурентната морска република Генуа мястото на Венеция е не толкова водещо, но интересите на Серенисимата в региона остават ръководещи в нейните политики с Палеолозите, а през XIV век и с османските емири. Поставен е акцент върху венецианската търговия с житото от Тракия през XIV век и по-специално върху ролята на важния пункт за износ, какъвто е пристанището на Родосто.

През XIII и XIV в региона се преплитат търговските интереси на Венеция, Генуа, Дубровник, а след средата на XIV век. Абсолютната търговска доминация на Венеция през по-голямата част от XIII век превръща долината на река Марица във венецианско-латинска. Генуезкото присъствие в Енос от XIV век е търговска конкуренция с Венеция, чиято цел е запазване на придобитите и разширяване на търговските зони на влияние. В края на XIV век търговията и икономиката по поречието на река Марица навлизат за дълго време в нов етап, като изцяло се осъществява под контрола османците. Особен акцент в главата е поставен върху монетното обращение, като откритите венецианския византийски и други монети свидетелстват за наличието на интензивни търговски операции през XIII и XIV век по долината на река Марица.

В **заключението** на дисертацията са обобщени направените анализи, като е представена важността на реката през двете столетия от Късното средновековие; спазена е последователността на аспектите, които се разглеждат в трите глави – динамика и промени на пътната система; политическа история – свързана с конкретни места, градове,

събития и процеси в региона на Тракия и по течението на река Марица съответно през Тринадесетия и Четиринадесетия век; търговия и икономическо развитие на региона, съответно с ролята на външни партньори като Византия, Дубровник, Венеция, Генуа и накрая османците.

V. Изводи и приноси на дисертационния труд

И през Средновековието, както и през Античността, река Марица е стратегическа комуникационна артерия, свързваща Егейско море с вътрешността на Тракия и Балканите. Реката е имала три пристанища. Едното е било Траянопол (дн. с. Траянопули в Гърция), разположено на западния бряг на реката. Другото е във Вира (Фере) също на западния бряг, в близост до най-вътрешното течение на делтата. Третото е Енос, свързващо морето с източния бряг. Река Марица е била плавателна с големи лодки от Енос до Адрианопол и с по-малки лодки до Филипопол, а в Античността и по-нагоре до емпорион Пистирос, като това предоставя идеална възможност за използване на речния път както за търговия, така и за по-бързо придвижване между градовете. Двата главни европейски пътя *Via Diagonalis* и *Via Egnatia* пресичат поречието на Марица и се съединяват в долното ѝ течение.

Големите градски центрове, разположени по поречието на реката – Димотика, Адрианопол и Филипопол, дават много възможности за съединяване с пътища на запад по *Via Egnatia*, на север, за да се направи връзка с река Дунав и на изток - към Черноморието. Второстепенните речни и сухопътни пътища са много добре развити. Презродопските пътища, пресичащи долината на река Марица, също се впитат и използват много добре в цялата отлично развита тракийска пътна система. Със смяната на историческите епохи настъпват промени и в транспортната система по долината на река Марица. Миграционните вълни от хора, променят гъстотата на селищната мрежа в региона. През XIII и XIV век намалява броят на селищата по главния път. Някои въобще изчезват, но се появяват и нови. Независимо от всички промени, които търпи Диагоналният път по долината на река Марица, той си остава най-използваем и след XIV век за военни и търговски цели.

Другият главен европейски път *Via Egnatia* също е засегнат от събитията и процесите, но продължава да функционира през Средновековието. Второстепенните речни

и сухопътни пътища са много добре развити и използвани и през изследвания период както за вътрешен трансфер на стоки, така и за по-бързо придвижване на хора. Пътищата по долното течение на река Марица са използвани и през Средновековието, като интензивно са натоварвани и по време на османската експанзия по Маришката долина. Възможността да се използва съвременният инструмент ГИС много добре допълва изводите от изследователския процес и затвърждава, че на долината на река Марица е отредено главно място в региона не само в пътно-транспортен аспект, но и в политически такъв.

Стратегическото географско положение на Маришкия регион обуславя големия интерес на всички страни. Много добре интегрирана е комуникационна система в цялата пътно-транспортна система на Тракия. Този, който владее долното течение на река Марица, ще контролира подстъпите към Егейско море от една страна, и тези към Константинопол, от друга страна. Пътните връзки от Димотика и от Адрианопол предоставят възможност за политическа и търговска експанзия на запад по Via Egnatia, с което се придобива пряк излаз на Адриатическо море. От Филипопол и Адрианопол по Via Diagonalis и неговите разклонения се разгръщат идеални възможности за придвижване на север към река Дунав. По вътрешните разклонения на диагоналния път на изток е възможно движението към Черно море.

Владеенето на долината на река Марица политически означава и икономическо и търговско надмощие. Търговията по долината на река Марица през разглеждания период е повлияна от два фактора. Това са Четвъртият кръстоносен поход и идването на османците на Балканите в средата на XIV век. В рамките на тези две исторически събития търговските интереси на дубровничаните, венецианците и генуезците, а сетне и на османците, се преплитат в региона.

Притежанието на долината на река Марица и най-важни градове по протежението ѝ през XIII-XIV век (както впрочем и във всички предходни и следващи исторически периоди) предизвиква засиления интерес на всички политически фактори в региона, поради благоприятните физико-географски дадености.

През XIII и XIV век поречието на река Марица е в центъра на множество важни събития и процеси, в които се преплитат интересите на България, Византия, Венеция, Латинската империя, Епирското деспотство, Никея, османците и Дубровник. Всички

изброени страни се борят за политическо, икономическо или търговско влияние в региона и първоначалната им цел не е завладяването на цяла Тракия, а конкретно долината на река Марица, защото тя е портата към цяла Тракия, а оттам и към Европа.

Като приноси може да се открият следните:

- Сред досега наличните исторически публикации няма подобно цялостно изследване за ролята на река Марица през XIII и XIV век.
- Представен е подробен прочит на голям обем писмени и разнообразни по произход източници с фокус върху важни събития, които са формирали историческите процеси, и които са се случили в конкретни географски точки в близост до Марица.
- Приносно е изследването на проникването и установяването на доминацията на Венеция и нейните търговци по долината на река Марица. Тази тема е оставала досега малко по-встрани от общите изследвания, свързани с българската история.
- Направен е конкретен анализ на дипломатически документи с български, византийски, венециански и дубровнишки произход с оглед установяването на търговско присъствие в изследвания регион.
- Изготвените множество карти и таблици, с които не само се онагледяват резултатите от изследователския процес, но и някои от тях – най-вече ГИС картите, представляват реален принос към историческата география за периода XIII-XIV в.
- Събраните и подредени сведения за монетосеченето и монетното обращение, както и за находките на венециански монети по долината на река Марица, допринасят за едно по-ясно разбиране за интензивните търговски контакти в региона.

VI.Списък на публикациите

Г. Гълъбова, Т. Илиева. Принос към проучванията на историята, езиците и културите в Югоизточна Европа. Отзив за дял „Търговията в Югоизточна Европа“ и дял „Извори, история, нови интерпретации“ от сборника „Югоизточна Европа през вековете. Социална история, езикови културни контакти“, *Studia Balcanica* 35, Sofia 2021. Публикуван в сп.„Балканистичен форум“ 3, Благоевград, Volume XXXI • Issue3 • September 2022ISSN: 1310-3970 (Print); ISSN: 2535-1265 (Online)

Г. Гълъбова. Три важни битки край река Марица през XIII век. – В: Късносредновековните Балкани (XIII-XVI в.). Сборник с изследвания в чест на доц. д-р Снежана Ракова. София, 2022, 63 – 85. ISBN: 978-619-92254-1-7.

Г. Гълъбова. Сфери на влияние по долината на река Марица в резултат на Четвъртия кръстоносен поход. – В: Ползата от историята. Т.1. Пловдив, 2022, 251 – 267. ISBN: 978-619-7663-440.

Г. Гълъбова. Османската експанзия по средното и долното течение на река Марица. (1361-1371). Доклад на Международна научна конференция „Залезът на Балканското Средновековие“ по случай 650 години от смъртта на царете Йоан Александър и Стефан Урош V и от битката при Черномен. (22-23.10.2021 г., БАН, Институт за исторически изследвания) (под печат в *Bulgaria mediaevalis*).

G. Galabova. „Diplomatic Relationships Between Venice and Byzantium in the Late 12th Century and 13th Century“ - Abstracts of the Free Communications, Thematic Sessions, Round Tables and Posters, The 24th International Congress of Byzantine Studies, Venice and Padua, 22 – 27 August 2022, Edizioni Ca'Foscari University Press-
<https://edizionicafoscari.unive.it/it/edizioni/libri/978-88-6969-634-3/>

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI" - BLAGOEVGRAD

FACULTY OF LAW AND HISTORY, DEPARTMENT OF HISTORY

GALINA GEORGIEVA GALABOVA

full-time doctoral student

**ROADS, WARS, DIPLOMACY AND TRADE ALONG THE MARITSA RIVER
VALLEY IN XIII AND XIV CENTURIES**

DISSERTATION ABSTRACT

For awarding the educational and scientific degree „Doctor” in professional direction 2.2.
History and Archaeology, scientific area of study „Medieval Bulgarian History“

Academic supervisor: Prof. D. Snezhanka Rakova-Marinkyova

Blagoevgrad, 2024

The dissertation was discussed and admitted to defense at an extended session of the Department of History held on February 28, 2024.

The dissertation „Roads, wars, diplomacy and trade along the Maritsa river valley in XIII and XIV Centuries“ with a volume of 251 pages. It contains an introduction, three chapters, conclusion, as well as illustrative material (7 diagrams, 11 maps and 4 tables). A bibliography of the used sources and studies is attached to the text. A separate appendix includes 41 photographs from the PhD student’s personal archive and 7 taken from other sources.

Content

- I. General characteristics of the dissertation
 - Relevance of the topic
 - Goals and tasks
- II. Chronological framework and research methodology
- III. Sources
- IV. Structure of the dissertation
 - Chapter I. Roads along the Maritsa river valley
 - Chapter II. Wars and Diplomacy along the Maritsa river valley in the XIII and XIV Centuries
 - Chapter III. Trade along the Maritsa river valley in the XIII and XIV Centuries.
 - Application
- V. Conclusions of the dissertation
 - Dissertation contributions
- VI. List of publications on the topic of the dissertation

I. General characteristics of the dissertation

The dissertation „Roads, wars, diplomacy and trade along the Maritsa river valley in XIII and XIV Centuries“ examines the region south of Stara Planina, which includes the valley of the Maritsa river, starting from Trayan’s Gate Pass to the river’s confluence with the Aegean Sea. In this geographical area there is an active movement since Antiquity including along the Hebros river, which is navigable up to its middle course. In the time of the Roman Empire, especially under the reign of Diocletian, the region was included in the diocese of Thrace with three small provinces- Thrace, Rhodope and Hemimont. Then urban life flourished along the big river. In this period the main roads crossing the Maritsa valley have been paved. In early Byzantium the importance of the region is preserved in historical continuity of settlements and communications. During the Late Middle Ages the Maritsa river valley is at the center of political, economic and commercial events and processes, often changing the balance of power in the European Southeast. This dissertation doesn’t claim to be exhaustive, because every aspect that formulated the title can be a subject of separate research , but in the spirit of current trends in medieval studies it’s an attempt at a complex interdisciplinary research of one of the most nodal regions in the European Southeast – the Maritsa river valley during the fateful era of the XIII and XIV Centuries.

Relevance of the topic

Medieval Thrace has been the subject of research in the direction of political and economic history, as well as historical geography. A new reading of the sources, focused on the place and role of the largest river in the region – Maritsa, will provide opportunities for a new interpretation and presentation of a different historical picture. Moreover medieval science itself branched out into various specialized disciplines not only traditional political and economic history, cultural history, historical geography, but also relatively new ones such as cultural anthropology, ecological history, history of communications, history of climate.

In this sense the challenge is to look new and original approaches to a new research not only historical, but in which new tools like as geographic information systems (GIS) and Digital Spatial Models can be applied. In the dissertation an attempt is made for using some of the capabilities of the GIS tool.

Goals and tasks

The goal of the dissertation is to trace the movement and communications in the region along the Maritsa river in XIII and XIV Centuries. Under this formulation, diverse activities of medieval people, including military campaigns, diplomatic meetings and missions, movements of merchant caravans, carrying of relics of saints. Temporal framework of the dissertation is characterized with dynamic political and economic changes for the societies that inhabit the region along the Maritsa river. In these two centuries state formations were destroyed and new ones were created, individual states in the region were strengthened economic and commercial metamorphoses took place in which the interests of Bulgaria, Byzantium, Venice, the Latin Empire, the Epirus Despotism, Nicaea, the Ottomans and even Dubrovnik. At the center of these political and economic interests in the XIIIth and XIVth centuries is the Maritsa river valley. In order to achieve the above-mentioned goal it is necessary to outline specific tasks.

The first task is to examine the most important roads crossing the Maritsa river valley (main and secondary) making an attempt to establish their route.

The next task is to trace the changes of political borders and military actions between the countries whose object of interest is the Maritsa river valley.

Thirdly, the economic and commercial activity along the Maritsa River valley will be examined based on the information gleaned from official documents, such as trade privileges for foreign merchants, numismatic material and other sources.

II. Chronological framework and research methodology

The chronological framework of the dissertation covers XIII and XIV centuries. The choice of the topic, the goal and the tasks of the research predispose to an interdisciplinary approach and the use of different methods. This allows going outside the time frame and creates various possibilities for the interpretation of historical processes and events, which until not so long ago was considered only in the specific scientific field.

The chronological method follows the chain of processes and events. We will find it in all the chapters of the dissertation.

The search for the common and the different in the processes and events that take place in the time interval of the XIII и XIV centuries along the Maritsa river valley required the use of comparative analysis of the narrative sources applied in all chapters of the dissertation.

The retrospective method traced previous events and processes to identify the causes of changes that occurred afterwards. This method is used mostly in the first chapter of the dissertation.

The descriptive method is used to determine the characteristics of processes and events. It's included in all chapters of the dissertation.

Inferential statistics, part of the statistical method, is used in the first and third chapters in the form of diagrams and tables to illustrate and supplement the results of the research.

The topic of the dissertation and the application of a flexible research approach provide a great opportunity to use the method of direct observation to important places and objects along the Maritsa river. The researcher traveled along the river valley, reaching the city of Edirne and the village of Ormenio, and documented the visited places with photographic material. It's included in a separate Appendix.

The presentation of the maps in this dissertation is made through part of the capabilities of the GIS tool with the help of a specialist, as the maps in the first chapter, the map at the end of second chapter and the numismatic map in the last chapter are created for the dissertation according to the researcher project. The introduction of GIS into historical research fully responds to the modern digital world.

It's important for the dissertation to mention some significant projects, both older and more recent. All are related to historical geography.

Tabula Imperii Byzantini (TIB) is a project of the Austrian Academy of Sciences, Institute for Mediaeval Research, Division of Byzantine Research. Volume 6 Tabula Imperii Byzantini. Thrakien (Trakē, Rodopē und Haimimontos), edited by Peter Soustal is the most important for the dissertation. Thrace is represented within the boundaries of the entire watershed of the Maritsa river, which generally include the region south of Stara Planina to the mouth of the river in the Aegean Sea. Available information on orography, hydrography and climate is collected, historical and administrative development of the Middle Ages, church history, transport connections, roads, economy, metalworking, carpentry, crafts, etc. The respective settlements are listed in alphabetical order.

The pilot project of SU "St. Kliment Ohridski"- "Historical-Geographical Information Sistem of Thrace (HGIS-Thrace) is a new in scientific circles. It's a multidisciplinary project that brings together historical geography, history, archaeology, epigraphy, numismatics, demography, GIS and information technology. The project team defines it as a first step towards the creation of a Historical-Geographic Information System of South-Eastern Europe (HGIS-SEE). HGIS-Thrace visualized the historical changes related to the development of South-

Eastern Europe from Thracian Antiquity to the First World War. The project hasn't been completed yet and the materials for the Middle Ages are still missing, but the data and the maps and data relating to the Ottoman Empire period are available.

III. Sources

In order to fulfill the purpose and tasks of the dissertation, the author studies a large amount of written sources of different origins and of the most diverse types and genres. He also uses studies by historians, archaeologists, numismatists and other specialists, drawing his own conclusions with the help. The available narrative sources and the application on a flexible approach in the research expand the possibilities for a more accurate representation of the events and processes that took place in the XIII and XIV centuries along the Maritsa river.

The main sources for the dissertation are the written ones. We have ancient sources. We have a wide variety of medieval sources from Byzantium, Venice, Dubrovnik, ones from West Europe, also Ottoman, Arabic, Slavic and especially Bulgarians sources.

The largest number of written records are stories and chronicles of medieval authors. We also have travelers, which although dating from XV and XVI centuries are a valuable source and give us information about the settlements and road network in the region. Account books and trade manuals are an invaluable resource for economic development. Diplomatic documents, notes, commercial and political contracts are also preserved.

The lives of saints are important sources for the movement of relics and in some case reflect military battles. The types of monasteries give us information about food and production in the area. We also have archaeological sources, which in this research are secondary. We should mention one of the few epigraphic sources such as the inscription in the church "St. Forty Martyrs" in Veliko Tarnovo created to commemorate the Bulgarian victory at Klokotnitsa from 1230. We also have numismatic sources that serve to locate trade and exchange of goods.

IV. Structure of the dissertation

Chapter I. Roads along the Maritsa river valley

The research consists of three chapters. In the first chapter of the dissertation "*Roads along the Maritsa River Valley*" the main routes that cross the river valley are traced first. These are Via Diagonalis and Via Egnatia. Via Diagonalis is examined in Roman times, and through a

comparative analysis of the sources the settlements along the river valley are established which lie on the road from Trajan's Gate in the lower course of the Maritsa. A sequential listing of road stations and settlements has been with the distances between them also indicated. Then the route of the road is examined in XIII and XIV centuries. The similarities and differences that occurred as a result of historical changes were sought and attempt is made to establish which settlements along the Maritsa river valley remained on the main route and which of them disappeared. An identical approach is applied when considering the other main road, Via Egnatia, which connects with the river in lower course. Then secondary roads in Roman times and the Late Middle Ages are examined. Water and land communications in the section from Adrianople to Enos are given space. The pre-Rhodope routes that pass through settlements located along the Maritsa river have also been traced. Diagrams and maps are attached to the paragraphs that visualize the processes and complement the conclusions. In Roman times the road stations along the Maritsa river, part of Via Diagonalis, including the four stations of the Chirpan branch are 25. In the XIII century there are 18 stations, and in the XIV century after the establishment of the Ottomans in the Balkans and in the region is decreased even more and are 12. Some settlements disappeared completely or new ones are built in their place in sync with the historical changes that occurred as a result of a change of eras and the lords of the region. Such an example can be given with Constantsia, which is not present in Roman times, but appears in sources testifying to the passage of knights from the Crusades through the region and disappears as a way station in the XIV century. The most resistant are the largest cities located along the Maritsa river like Philippopolis, Adrianople and Dimotika. The three ports of the Maritsa River Trajanopolis, Phere and Enos are part of the Via Egnatia according to Roman guidebooks and the two main roads jointed in the lower reaches of the river. This confirms the importance of the region in terms of communication, transport and trade. The lower course of the Maritsa river is a well-developed road network and the communications between Adrianople and Enos are particularly interesting. As a result of the dynamics of time and the continuous movement of masses of people the routes structural changes. Despite these temporal metamorphoses and the various hypotheses as to whether the Via Diagonalis crossed from one bank to the other the main road along the Maritsa river valley is intensively used from the XV century onwards. The Maritsa river valley is a part of a developed road communication zone in which many roads connect that connect settlements located along it with the rest of the cities in Thrace. During the Middle Ages the system of communication networks along the Maritsa river valley continued to be well functioning. Major road arteries and secondary ones especially those in the lower course of the river, develop the region economically and commercially. In the

middle of the XIV century, when the Ottomans settled in the Balkans and the region the roads system is well mastered by them. They use it to launch their conquests towards the interior of the Balkans, and also to carry out trade.

Chapter II. *“Wars and Diplomacy along the Maritsa River Valley in XIII and XIV Centuries”*

In second chapter of the dissertation *“Wars and Diplomacy along the Maritsa River Valley in XIII and XIV Centuries”* are traced the political changes in the region in the late Middle Ages, which are occurred as a result of the military campaigns, wars and battles in the center of which there is always the Maritsa river valley. In addition at various places along the river valley, diplomatic meetings are held between the owners and treaties and agreements are concluded, carried by the power of the world. The marriage between Michael Asen, son of the Bulgarian king John Alexandar and the Byzantine princess Maria Palaeologina in 1339 in the area of Komninovi Livadi on the Tundzha river, near Adrianople, completed the diplomatic acts that took place in the region. In the XIII and XIV Centuries the region of the Maritsa river is a military zone. At the beginning of the XIII century the main centers along the course of Maritsa are Latin and Venetian. A sustained Venetian presence is established in Adrianople, which become a Venetian commercial center. The battle of Adrianople from 1205, the brilliant victory of the Bulgarians and the capture of the first Latin emperor Balduin shook the new state at the very beginning of its existence. Even the chivalric revenge at Philippopolis from 1208 failed to “pacify” the processes and events in the region. After the battle of Klokotnitsa in 1230, a large part of the Maritsa river valley passed into the boundaries of the strong Bulgarian state and its ruler John Asen II. From the 1340s to the end of the century the region is the object of the interests of the Lascarides from Nicaea and after 1261 also of the Palaeologian as the intervention of the Bulgarian rulers is in rivalry with that of emperors. In the 70s of the XIII century the Tatars carried out movements in the region, reaching Enos as a partners of the Bulgarian king Constantin Tich Asen. At the beginning of the XIV century the valley also “received” the Catalans whose leader is killed in Adrianople. The battle of Philippopolis in 1323 also attracted Alans soldiers. The fourth decade of the XIV century is fateful for the region. Then more than 300 Aidans ships of Umur Pasha landed in Enos in support of John Cantacuzenus. The results of the battle of Pythion in 1352 are a clear sign that nothing would ever be the same again. In 1354 the fortress of Tsimpe on the Gallipoli peninsula is conquered and the Ottomans used it as a base to launch their offensive in Thrace. The most important battle

in the XIV century-that of Chernomen from 1371, which took place of the banks of the Maritsa, marked the beginning of a new model of the existence of societies.

During the turbulent historical period of the XIII and XIV Centuries the region of the Maritsa river underwent drastic transformations. The region “survived” six major battles, which are supplemented by campaigns of Byzantine emperors, Bulgarian kings, Latins, Tatars, Catalans and finally Ottomans. The main cities along the river valley are repeatedly attacked. These political changes affected the economy and the trade in the region in the XIII and XIV Centuries.

Chapter III. *Trade along the Maritsa river valley in XIII and XIV Centuries. Application*

The third chapter of the dissertation is devoted to trade along the Maritsa river valley in the XIII and XIV Centuries. The analysis is aided by the official interstate documents of the era: chrysobulls and treaties concluded between Byzantium and foreign merchants and respectively between the Bulgarian kingdom and Dubrovnik, Venice and Genoa. In addition, the author turns to other sources, mainly archaeological and numismatic. At the beginning is presented the general economic picture in the region. The activity of the trade partners external to the region, Venice, Dubrovnik and Genoa is monitored.

Dubrovnik traded in Adrianople. In the XIII century though the development of trade relations with the Second Bulgarian kingdom Dubrovnik gained more opportunities to trade in part of the Maritsa river valley, such as Dimotika. Within the Latin Empire, when Dubrovnik is under the direct dependence of Venice, it also actively traded in Thrace, often in the interest of Venice, but also independently. After the establishment of the Ottomans in the Balkans and the conquest of the Maritsa river valley new and different opportunities are probably presented to the merchants of Dubrovnik.

Venetian commercial influence along the river valley in the XIII century is been established using information from official documents, such as the chrysobull of emperor Alexios III Angelos given in favor of Venice, granting in the right to duty-free trade in much of the region. Venetian interests are preserved even after the conquest of Constantinople on April 1204 from crusaders, which are reflected in two documents of the *Partitio terrarum imperii Romaniae*, resulting in the “birth” of Venetian Romania. After the restoration of Byzantium in 1261 with the help of Genoa, Venice’s place isn’t so leading, but the Venice’s interests in the region remained the leading one in her policies with the Palaeologians and in the XIV century with the Ottoman emirs. Emphasis is placed on the Venetian trade in grain from

Thrace in the fourteenth century and in particular on the role of the important export point of the port of Rodosto.

In the XIII and XIV centuries the commercial interests of Venice, Genoa and Dubrovnik intertwined in the region, and after the Middle of the XIV century. The absolute commercial dominance of Venice during most of the XIII century turned the Maritsa river valley into a Venetian-Latin one. The Genoese presence in Enos from XIV century is a commercial competition with Venice, the aim of which is to preserve the acquired and expand the commercial areas in influence. At the end of the XIV century the trade and the economy along the Maritsa river entered a new stage for a long time, being completely carried out under the control of the Ottomans. A special emphasis in the chapter is placed on coin circulation, as the discovered Venetian, Byzantine and other coins testify to the presence of intensive commercial operations in the XIII and XIV centuries along the Maritsa river valley.

In conclusion of the dissertation the analyzes are summarized presenting the importance of the river during the two centuries of the Late Middle Ages; the sequence of the aspects that are considered in the three chapters-dynamics and changes of the road system is observed, political history-related to specific places, cities, events and processes in the region of Thrace and along the Maritsa river in the Thirteenth and Fourteenth centuries respectively; trade and economic development of the region, respectively with the role of external partners such as Byzantium, Dubrovnik, Venice, Genoa and finally the Ottomans.

V. Conclusions of the dissertation

In the Middle Ages as well as in Antiquity the Maritsa river is a strategic communication artery connecting the Aegean Sea with the interior of Thrace and the Balkans. The river have three ports. One is Trayanopolis (modern Trayanopoli in Greece), located on the west coast of the river. The other is a Vira (Phere) also on the west coast, near the innermost course of the delta. The third is Enos, connecting the sea with the eastern shore. The Maritsa river is navigable by large boats from Enos to Adrianople and by smaller boats to Philippopolis and Antiquity further up to the emporium of Pistiros, providing an ideal opportunity to use the river route for both trade and commerce. The two main European roads, Via Diagonalis and Via Egnatia cross the river Maritsa and join in its lower reaches.

The large urban centers located along the river-Dimotika, Adrianople and Philippopolis proved many opportunities to connect with roads to the west along the Via Egnatia, to the north to connect with the Danube and to the east – to the Black Sea. Secondary river and land routes

are very well developed. Pre-Rhodic roads crossing the valley of the Maritsa river are also used very well throughout the highly developed Thracian road system. With the change of historical eras changes occurred in the transport system along the Maritsa river valley. Migration waves of people change the density of the settlement network in the region. In the XIII and XIV centuries, the number of settlements along the main road decreased. Some disappear altogether, but new ones also appear. Regardless of all the changes that Via Diagonalis underwent along the Maritsa river valley, it remained the most usable even after the XIV century for military and commercial purposes.

The other major European road, Via Egnatia, is also affected by the events and trials, but continued to function throughout the Middle Ages. Secondary river and land routes are very well developed and used during the period under study for both internal transfer of goods and faster movement of people. The roads along the lower reaches of the Maritsa river are also used in the Middle Ages and are intensively used during the Ottoman expansion along the Maritsa river. The possibility to use the modern GIS tool very well complements the conclusions of the research process and confirms that the Maritsa river valley is assigned a major place in the region not only in the road and transport aspect, but also in the political one.

The strategic geographical position of the region of the Maritsa river determined the great interest of all countries. A communication system is very well integrated in the entire road and transport system of Thrace. Who controls the lower reaches of the Maritsa river will control the approaches to the Aegean Sea on the one hand, and those to Constantinople on the other. The road connections from Dimotika and from Adrianople provided an opportunity for political and commercial expansion to the west along the Via Egnatia, thus gaining direct access to the Adriatic Sea. From Philippopolis and Adrianople from Via Diagonalis and its branches offer ideal opportunities for looking north towards the Danube. On the inner forks of the east it is possible to move towards the Black Sea.

Dominance of the Maritsa river valley politically also means economic and commercial supremacy. Trade along the Maritsa river valley during the period under review is influenced by two factors – the Fourth Crusade of the XIII century, and the arrival of the Ottomans in the Balkans in the middle of the XIV century. Within these two historical events the commercial interests of Dubrovnik, Venice and Genoa, and finally the Ottomans became intertwined in the region.

The possession of the valley of the Maritsa river and the most important cities along it in the XIII and XIV centuries (as well as in all previous and subsequent historical periods)

causes the increased interest of all political factors in the region, due to the favorable physical and geographical conditions.

In the XIII and XIV centuries the Maritsa river is the center of many important events and processes in which the interests of Bulgaria, Byzantium, Venice, the Latin Empire, The Epirus Despotism, Nicaea, the Ottomans and Dubrovnik are intertwined. All the listed countries are fighting for political economic or commercial influence in the region and their initial goal is not the conquest of all of Thrace, but specifically the Maritsa river valley, because it is the gateway to all of Thrace, and from there to Europe.

Dissertation contributions

- Among the historical publications available so far there is no similar comprehensive study on the role of the Maritsa river in the XIII and XIV centuries.
- A detailed reading of a large volume of written and diverse sources of origin is presented with a focus on important events that shaped the historical processes and that took place in specific geographical points near Maritsa.
- The study of the penetration and establishment of the dominance of Venice and its merchants along the Maritsa river valley is useful. This topic is so far remained a bit out of the general research related to Bulgarian history.
- A specific analysis of diplomatic documents of Bulgarian, Byzantine, Venetian and Dubrovnik origin is made with a view to establishing a commercial presence in the studied region.
- The prepared numerous maps and tables, which not only illustrate the results of the research process, but also some of them-especially the GIS maps, represent a real contribution to historical geography for the period of the XIII and XIV centuries.
- Collected and arranged data on coinage and coin circulation, as well as on the finds of Venetian coins along the Maritsa river valley contribute to a clearer understanding of the intense trade contacts in the region.

VI. List of publications on the topic of the dissertation

- G. Galabova, T. Ilieva. A Contribution to the Study of History, Languages and Cultures in Southeast Europe. Review of the section “Trade in Southeast Europe” and the section “Sources, history, new interpretations” from the collection “Southeastern Europe through the ages. Social history, linguistic cultural contacts”, *Studia Balcanica* 35, Sofia 2021. Published in the magazine “Balkanistic Forum” 3, Blagoevgrad, Volume XXXI • Issue 3 • September 2022 ISSN: 1310-3970 (Print); ISSN: 2535-1265 (Online), 281-292.
- G. Galabova. Three important battles along the Maritsa river in the XIII century. – In: *The Late Medieval Balkans (XIII-XVI centuries)*. Collection of studies in honor of Prof. Snezhana Rakova. Sofia 2022, 63-85, ISBN: 978-619-92254-1-7.
- G. Galabova. Spheres of influence along the Maritsa river as a result of the Fourth Crusade. – In: *The benefit of history*. Volume 1, Plovdiv 2022, 251 – 267, ISBN: 978-619-7663-440.
- G. Galabova. Ottoman expansion along the middle and lower reaches of the Maritsa river. (1361-1371). Report of the International Scientific Conference “The Sunset of the Balkan Middle Ages” on the occasion of the 650th anniversary of the death of the kings John Alexandar and Stefan Uroš V and the Battle of Chernomen. (22-23.10. 2021, BAN, Institute of Historical Studies) (in print in *Bulgaria Mediaevalis*).
- G. Galabova. „Diplomatic Relationships Between Venice and Byzantium in the Late 12th Century and 13th Century“ - Abstracts of the Free Communications, Thematic Sessions, Round Tables and Posters, The 24th International Congress of Byzantine Studies, Venice and Padua, 22 – 27 August 2022, Edizioni Ca'Foscari University Press-<https://edizionicafoscari.unive.it/it/edizioni/libri/978-88-6969-634-3/>